

Tadqiqot UZ

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCES.UZ

30 NOYABR

№34

**“ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ”
25-ҚИСМ**

**«ИННОВАЦИОННЫЕ НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЧЕНЫХ И МОЛОДЕЖИ УЗБЕКИСТАНА»
ЧАСТЬ-25**

**«INNOVATIVE SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH OF SCIENTISTS AND YOUTH OF
UZBEKISTAN»
PART-25**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий-амалий тадқиқотлари” [Тошкент; 2021]

“Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий-амалий тадқиқотлари” мавзусидаги республика 34-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 ноябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Узбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағищланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ГЕОГРАФИЯ

- 1. Narzullayeva Shaxlo Uzoqovna**
GEOGRAFIYA DARSLARIDA MASALALAR YECHISH USULLARI 7

ГЕОГРАФИЯ

GEOGRAFIYA DARSLARIDA MASALALAR YECHISH USULLARI

Narzullayeva Shaxlo Uzoqovna
Navoiy viloyati Qiziltepa tumani
15-umumiy o‘rtalim maktabi
geografiya fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada geografiya darslari masallalar yechish usullari xususida so‘z boradi. Unda geografiya darslarining qiziqarli tashkil etilishi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: globallahuv, geografik obyekt, “Tadqiqotchi”, “Botqoq”....

Bugungi globallahuv jarayonida ta’lim sohasiga katta e’tibor qaratilmoqda. Bu har qanday sohadan ko‘ra geografiya fani o‘qituvchilar zimmasiga ham juda katta mas’uliyatni qo‘yadi. Shu nuqtayi nazardan qaraydigan bo‘lsak, geografiya darslarida o‘quvchilarga masallalar bilan ishslashning qulay usullarini o‘rgatishimiz lozim. Umumiyligi o‘rtalim kundan kunga takomillashib, zamon talablariga mos holda, shaxs ehtiyojidan kelib chiqib faoliyat ko‘rsatishni taqozo etmoqda. Umumiyligi o‘rtalim muassasalarini faoliyatida sifat jihatidan o‘zgarishlarga imkon beruvchi pedagogik boshqaruv yangiliklari yuzaga kelmoqda. Bularning hammasi umumiyligi o‘rtalimni boshqarishda murakkabliklarni keltirib chiqarib, ilmiy asoslangan yangi yechimlarni topishni zaruriyat qilib qo‘ymoqda. Bu borada o‘qituvchilardan darslarni fanlararo bog‘liqlik asosida tashkil etish, o‘quvchilarni darsga qiziqtirish maqsadida turli usul va o‘yinlardan foydalanishni talab etadi.

Geografiyadan mashq va masallalar yechish o‘quvchilarda quyidagi ijobili fazilatlarni tarbiyalashga ximat qiladi:

1. O‘quvchilarda mantiqiy fikrlash qobiliyati rivojlanadi.
2. O‘quvchilarda geografik obyekt, hodisa va jarayonlarning tashqi ko‘rinishi bilan birga uning ichki tuzilishini tasavvur eta bilish qobiliyati rivojlanadi.
3. O‘quvchilarda geografik obyekt, hodisa va jarayonlarni keltirib chiqaruvchi sabablarni aniqlashga qaratilgan bilimlar rivojlanadi.

Quyida sizga geografiya darslarida masallalar bilan ishslashning qulay usullarini taqdim etishni joiz topdim.

Masalan: 5-sinf feografiya darsida berilgan masalalarni vaqtida qulay usullarda tushuntirish joiz. Chunki, masala yechish aynan 5-sinfdan boshlanadi. O‘quvchi ilm masalalarini tushunib, to‘g‘ri va aniq bajarishni o‘rganmasa, keyingi sinflarda ham shunday qiyinchiliklarga uchraydi. Masallalar yechishda o‘qituvchi integratsion yondashgan holda tushuntirishi lozim. Bunda yakka tartibda, guruh bo‘lib masala bajarish talab etiladi.

“Tadqiqotchi” usuli: Bunda o‘quvchilar darslarda o‘rgangan bilimlarini aniq dalillar asosida javob beradilar va tadqiq qiladilar. Bunda o‘qituvchi tomonidan oldindan fanga oid qiziqarli ma’lumotlardan iborat savollar tayyorlab qo‘yilishi kerak. **Masalan:** 1.Barcha tomoni janubga qaratilgan uyni yer yuzasining qaysi qismida ko‘rish mumkin? **Javob:** Faqat shimoliy kutbda.

2.Suzib ketayotgan kemaning o‘rni faqat geografik kenglik bo‘yicha o‘zgarib, uzunligi o‘zgarmasa, u qaysi yo‘nalishda ketayotgan bo‘ladi?

Javob: Shimoldan janubga yoki aksincha.

4.Quyidagi <<Daraja turi chiziqlarining xususiyatlari>> jadvalini to‘ldirishni davom ettiring.

Nº	Daraja turi chiziqlarining belgilari	Meridianlar	Parallellar
1	Gorizont tomonlari qaysi yo‘nalishda?	?	?
2	Gradusda uzunliklari qancha?	?	0°-90°
3	Kilometrda uzunliklari qancha?	20 000 km	?
4	1° yoyi uzunligi qanchaga teng?	111 km	?

Endi masalar yechishga e’tiborni qaratamiz.

Geografiya darslarida masala yechishda “Botqoq” usulidan foydalanish yaxshi samara beradi. Ma’lumki, botqoq yerning uzoq vaqt nam, zax bo‘lib yotgan yeri hisoblanadi. Buni o‘quvchilar geografiya darslaridan yaxshi bilishadi. Darsda yozuv taxtasining oldidan aylana chiziladi va unga “Botqoq” deb nom beriladi. O‘quvchilar berilgan masalani to‘g‘ri bajarsa, botqoqdan ozod bo‘ladi. Masalani bajarolmasa botqoqqa tushadi. O‘quvchilar botqoqqa tushmaslik uchun masalani jiddiy bajarishga kirishadi.

1-masala:

Agar havo harorati +30C havoning nisbiy namligi 80% bo‘lsa 1m kub havoning to‘yinishi un qancha suv bug‘i kerak?

$$30:100\% \times 80\% = 30 \times 80 : 100 = 24 \quad 30 - 24 = 6$$

“Matematik bilimdon” usuli. Bunda o‘quvchilardan matematikadan bilimi sinovdan o‘tkaziladi. Jumladan, uzunlik birliklari takrorlab olinadi va o‘quvchilarga masala yechishda matematika fani bilan bog‘lanadi.

12- masala: Agar tog‘ etagida havoning o‘rtacha harorati -8° C, cho‘qqisida -28°C bo‘lsa, tog‘ning balandligi necha metrni tashkil qiladi?

$$28 - 8 = 20 \quad 20 : 6 = 3,3 \text{ km} = 3300 \text{ m}$$

13- masala: Masshtabi 1:30 000 000 xaritada daryo uzunligi 8 sm ga teng bo‘lsa daryoning haqiqiy uzunligi necha km ga teng?

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Q.Bahromov, G.Halimova “Geografiyadan mashq va masalalar yechish usullari”, T-2017-y
- 2.A.K.Munavvarov «Pedagogika», Toshkent 1996-yil.
- 3.O.Mavlonova va boshqalar «Pedagogika» , Toshkent 2001-yil.
- 4.Bahromov Q. Qiziqarli geografik ma’lumotlar. Buxoro, 2004-y

“ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ”

(25-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.11.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000